

Óvatosságra int azonban az, hogy ha az elektronikus folyóiratok száma továbbra is ilyen tempóban nő a könyvtárakban, akkor az egyes címek átlagos kezelési költségeiben elért megtakarításokat felemészti a megnövekedett folyóirat-állomány. Ennek ellenére várható, hogy a jövőben a kezelési költségek összege csökkenni fog a könyvtárakban. Ez biztatást adhat azoknak, akik eddig haboztak bevezetni az új formátumot.

Várható az is, hogy a technológia fejlődésével tovább csökkenni az elektronikus folyóiratok kezelési költségei. Viszont másfelől egyelőre teljességgel hiányzanak e ráfordításból a hosszú távú archiválás kiadásai, amelyek a nyomtatott folyóiratok esetében már megnyugtatóan beépültek a költségek közé. Arra van szükség, hogy amiként a kezelési költségekben is megtörtént az átcsoportosítás a nyomtatott és az elektronikus folyóiratok között, ugyanígy meg kell indulnia ennek a folyamatnak az archiválás terén is. Minden könyvtár meg tudja találni a módját, hogyan irányítsa át forrásokat az elektronikus folyóiratok megőrzésére. Erre kell, hogy ösztönözze az elektronikus folyóiratok kezelésének olcsóbb

volta: ha az elektronikus formátumra való áttérés gátja az archiválás megoldatlansága, akkor ezt a gátat kell lebontani az érdekelt könyvtárak közös erőfeszítésével.

Veszély fenyeget azonban a kiadók és az egyetemi vezetőségek részéről: a kezelési költségekben mutatkozó megtakarításra ők is igényt tarthatnak egyes vélemények szerint. Az előbbieket emelhetik az előfizetési árakat, az utóbbiaknak az egyetemen belüli átcsoportosítás lebeghet a szemük előtt. Mindenesetre az elektronikus formátumra való átmenet során és a vele járó megtakarítások következtében a hosszú távú megőrzés és a hozzáférhetőség nem szenvedhet hátrányt.

/SCHONFELD, Roger C.–KING, Donald W.–OKERSON, Ann–FENTON, Eileen Gifford: Library periodical expenses. Comparisons of non-subscription costs of print and electronic formats on a life-cycle basis. = D-Lib Magazine, 10. köt. 1. sz. 2004. 19 p. <http://www.dlib.org/dlib/january04/schonfeld/01schonfeld.html/>

(Papp István)

Elektronikus folyóiratok weblapú jegyzékei

A könyvtárak hagyományos, a tudományos információ terjesztésében betöltött szerepéért a 21. század első évtizedében új szolgáltatók versengenek. A mai felsőoktatási intézmények intranetportáljaihoz, valamint az oktatási egységek weboldalaihoz használt rendszerek témakör szerint csoportosított weboldalakra és elektronikus folyóiratcikkekre való hivatkozásokat tesznek lehetővé. Olyan szolgáltatók, mint a Questia és a Northern Light szintén tudományos folyóiratcikkekhez való könnyű és gyors hozzáférést ígérnek előfizetőinek. Néha maguk a tanszékek próbálkoznak azzal, hogy weboldalukról elektronikus folyóiratcikkek legális vagy illegális példányaira hivatkoznak. A „konkurencia” arra kényszeríti a könyvtárakat, hogy erőfeszítéseket tegyenek az állományukban meglévő elektronikus folyóiratok könnyebb és jobb eléréséért.

A Miami Egyetemen akkor kínálkozott alkalom a fejlesztésre, amikor az 1999–2000-es tanévben az egyetemi könyvtárak újratervezték közös honlapjukat. Ezt megelőzően az olvasók vagy a könyvtári katalógusból, vagy a honlapon keresztül érték el

az e-folyóiratokat. A katalógus ugyan biztosította a cím, valamint a Library of Congress tárgyszórendszere szerinti hozzáférést, a honlap csoportosításai azonban távolról sem működtek tökéletesen. A hivatkozások (linkek) néha egy-egy aggregátor weboldalára vitték a könyvtárhasználót (Project Muse, OhioLINK Electronic Journal's Center), máskor egy folyóirat saját internetes címére, néha pedig az aggregátori weboldalra, és a folyóiratnak az aggregátori adatbázisban megjelenő URL-jére is. Az elektronikus folyóiratok nem kielégítő megjelenítését alátámasztotta a használati statisztikák alacsony mutatója. Végül az egyetemi könyvtárak egyik tanácsadó bizottsága elrendelte, hogy a könyvtárak vizsgálják meg az e-folyóiratok tudományterület szerinti elérésének lehetséges technikai megoldásait. Az e célból készült használhatósági felmérésekből többek között az derült ki, hogy a diákok számára nem világos, hogyan találhatják meg az általuk keresett folyóiratokat. A betűszavakból (EJC, JSTOR) például nem tudták azonosítani a szolgáltatót, de ha ismerték is a szolgáltató nevét, azt nem tudták, melyik folyóiratot melyik adatbázisban keressék. Végül sokan felhagytak a

könyvtár honlapján való kereséssel, és inkább a folyóirat kiadójának honlapján, vagy általános keresőrendszerekben (AltaVista, Google) próbálkoztak tovább, ami további frusztrációhoz vezetett.

Az új interfész tervezésénél a következő két fontos szempontot kellett érvényesíteni:

- a katalógus és a weboldal jegyzékeit ne kelljen külön-külön létrehozni, és párhuzamosan kezelni;
- a szakreferensek és az informatikusok munkája ne fedje át egymást, bizonyos feladatokat a szakreferensek az informatikusok közreműködése nélkül is el tudjanak végezni.

A programozók azzal kezdték, hogy a katalogizált rekordok bizonyos elemeit egy adatbázisba exportálták, és olyan programot írtak, amely az így nyert információt dinamikus weboldalakra importálja. Az adatok a címet, a 856 mező tartalmát (általában a folyóirat internetes címét, URL-jét), a bibliográfiai rekord számát, és a gyarapító (selector) kódját tartalmazták. A weboldalak létrehozásánál a php és PostGRES programnyelveket használták. Mindkét nyelv szabad forrású, tehát forráskódjuk szabadon felhasználható és módosítható.

Az új interfész két fő menüpontból áll, a kapcsolódások struktúrája pedig a következő: az egyik menü az adatbázisban meglévő témaköröket jeleníti meg, és minden témakör egy-egy weboldalra mutat, amelyek az ide sorolható összes folyóiratot feltüntetik. Az itt található folyóiratcímekre kattintva az online folyóirat URL-jére jutunk. A másik menü a folyóirat-címek betűrendes keresését teszi lehetővé.

A témakör szerinti csoportosításhoz a katalógus „szelektor” elemét használták. Ez a rovat általában az előfizetésért felelős gyarapítót jelölte. Ez a mező csak egy bejegyzést tartalmazhatott, de előfordult az is, hogy üresen maradt. Emiatt a rendszer tudományterület szerinti osztályozó funkciója nem működött tökéletesen. Hasznosabbnak tűnt az a

megoldás, hogy a szakreferensek maguk ellenőrizzék és javítsák a listákat, lehetővé téve egy-egy folyóirat több szakterületen való felsorolását, amire az automatikus osztályozás nem adott módot. A szakreferensek egy jelszóval védett, webalapú interfészen keresztül adhatnak hozzá vagy törölhetnek ki folyóiratcímeket a tematikus jegyzékekből. Egy folyóiratcímeket lehet például törölni egy adott listáról, más listákon azonban megmarad, hiszen a weboldal adatait generáló adatbázis több témakört tesz lehetővé egy folyóirat számára.

Az elektronikusfolyóirat-kezelő rendszer havonta egyszer frissíti a rekordokat. Továbbra is sok munka hárul azonban a szakreferensekre, akiknek rendszeresen át kell nézniük az új folyóiratcímeket, és figyelemmel kell kísérniük a változó URL-eket. Mindezek ellenére a projekt sikeresnek bizonyult, mivel lehetővé tette, hogy az elektronikus folyóiratok címeit és URL-jeit új, webalapú interfészen, de egy már létező forrás adatait felhasználva lehessen elérni. A szakreferensek maguk is el tudják végezni a hatáskörükbe tartozó javításokat, a webszerkesztőknek tehát nem kell az információnak ezt a részét kezelniük. Az egyetemi könyvtárak által használt linkellenőrző program az e-folyóirat-jegyzékek internetes címeit is ellenőrzi, lehetőséget nyújtva a már nem működő URL-ek javítására. A siker legfontosabb mércéje azonban az elektronikus folyóiratok használatának ugrászerű emelkedése volt. Az *Electronic Journal Center*-ből letöltött cikkek száma 1998 és 2000 között 644%-kal nőtt. Ez a növekedés azt jelzi, hogy érdemes volt az elektronikus folyóiratok jegyzékeit automatizálni.

WITHERS, Rob—CASSON, Rob—SHRIMPLIN, Aaron: *Creating Web-based listings of electronic journals without creating extra work.* = *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*, 26 kötet. 2. sz. 2002. p. 107–112./

(Balogh Anna)

A Lexis-Nexis webadatbázis az egyetemi könyvtárosok szemével

Az adatbázis-csoport ismertetése

A Lexis-Nexis adatbázist webhelyén úgy ismertetik, mint egy elsősorban angol nyelvű, nagy adatbázist, amely azonban német, francia, olasz és

holland dokumentumokat is feldolgoz. Rendkívül népszerű a jogi és üzleti szférában, ugyanakkor a Lexis-Nexis Academic Universe szolgáltatásait egyetemi-kutatói környezetben széles körben hasznosítják.